

DE INTERPRETATIE VAN HET VERDRAG VAN WENEN INZAKE INTERNATIONALE KOOP EN DE ROL VAN DE GEBRUIKEN

Karel De Wilde

*Onder wetenschappelijke begeleiding
van Prof. H. Van Houtte en T. Lemmens (K.U.Leuven)*

A. DE INTERPRETATIE VAN HET VERDRAG

De hoofdbetrachting van de verschillende Haagse Conferenties is de internationale handelsgemeenschap te voorzien van een stuk eengemaakt materieel recht inzake koop. Een handelaar moet in koopcontracten met collega's van gelijk welke nationaliteit en ongeacht de plaats waar men het contract uitvoert of afsluit, steeds dezelfde regels kunnen toepassen.

Zo'n ambitieus opzet slaagt niet wanneer de verschillende landen de conventie gewoon ondertekenen en ratificeren. Men dient tevens een aantal mechanismen te voorzien die ervoor zorgen dat de eenvormige tekst op eenzelfde wijze wordt toegepast door de rechters, ongeacht hun nationaliteit of juridische vorming.

De meest verregaande en tevens meest doeltreffende techniek om dit doel te bereiken, is het oprichten van een internationaal Hof dat haar bindende interpretaties kan opleggen. Deze ideale oplossing botste op nogal wat problemen eigen aan een conventie over internationale koop. Het groot aantal staten, met de meest verscheiden politieke en economische systemen, zou moeilijk eensgezind de interpretatie van een Hof - hoe samengesteld en waar gevestigd ? - kunnen aanvaarden. Bovendien verkiezen de partijen bij een internationale koop vaak arbitrage voor de oplossing van hun geschillen ; zouden arbiters dan ook prejudiciële vragen kunnen stellen en onder welke voorwaarden ? En hoe kan men het discrete karakter van de arbitrage garanderen ?

Als *second best - solution* geeft het verdrag zelf enkele richtlijnen voor haar interpretatie in art. 7 :

"(1) In the interpretation of this convention, regard is to be had to its international character and to the need to promote uniformity in its application and the observance of good faith in international trade.

(2) Questions concerning matters governed by this Convention which are not expressly settled in it are to be settled in conformity with the general

principles on which it is based or, in the absence of such principles, in conformity with the law applicable by virtue of the rules of private international law"¹.

Interpretatie rekening houdend met het "international character and the need to promote uniformity"

Wanneer rechters het verdrag interpreteren, moeten ze afstand doen van de methodes die eigen zijn aan hun nationaal recht. Dit heeft vooral invloed op *common law*-landen, waar men traditioneel sterk vasthoudt aan de wettekst zelf en weigerachtig staat tegenover het gebruik van parlementaire handelingen of analogische interpretaties².

De "*need to promote uniformity*" voorkomt dat de rechter aan de in de Conventie gebruikte begrippen een inhoud geeft die hij vindt in het recht van het forum of in het recht aangewezen door het internationaal privaatrecht. Hij moet zich eerder beroepen op de conventie zelf en op de buitenlandse rechtspraak en doctrine. Het ware dus aangewezen indien een internationaal orgaan de taak van het publiceren van de relevante rechtspraak met betrekking tot de Conventie op zich zou nemen³.

Interpretatie volgens de goede trouw

Artikel 7 par. 1 is een compromis, ontstaan uit een meningsverschil tussen twee groepen onderhandelaars bij het verdrag : de eerste groep wilde naast de materiële rechtsregels een algemeen beginsel van goede trouw (*fair dealing ; good faith*) waaraan de partijen zich steeds moeten houden. Andere gezanten verzetten zich tegen zo'n beginsel zonder vaste inhoud dat de rechtsonzekerheid alleen maar zou vergroten. De vereiste van goede trouw be-

(1) Dit artikel vervangt artikel 17 van de eenvormige koopwet : "vragen betreffende de door deze wet geregelde onderwerpen die door haar niet uitdrukkelijk zijn beslist, worden opgelost aan de hand van de algemene beginselen waarop zij berust".

Vgl. artikel 31 en 32 van het verdragenverdrag van Wenen 21 mei 1969.

(2) WALKER, R.J., *The English Legal System*, London, Butterworths, 1979, 92-93 ; GUTTERIDGE, H., *Comparative Law*, Cambridge University Press, 1949, 101, ... etc.

Voorals sinds de *Fothergill-case* maken de Engelsen een onderscheid naargelang zij een nationale wet dan wel een conventie interpreteren. In dit laatste geval stelt men "that our judges should be able to have recourse to the same aids to interpretation as their brother judges in the other contracting states (...) To deny them this assistance would be a damaging blow to the unification of the rules which was the object of signing and then enacting the Convention. Moreover, the ability of our judges to fulfill the purpose of enactment would be restricted, and the persuasive authority of their judgments in the jurisdictions of the other contracting states would be diminished."

(3) Vgl. de initiatieven van UNIDROIT in haar *Uniform Law Review* en publicaties zoals *Schlechtriem's Internationale Rechtsprechung zu EKG und EAG : eine Sammlung belgischer, deutscher, italienischer, israelischer und niederländischer Entscheidungen zu den Haager Einheitlichen Kaufgesetzen*, Baden-Baden, Nomos, 1987.

landde dan in de bepalingen betreffende de interpretatie van het verdrag. Wat moeten we nu verstaan onder een "interpretatie volgens de goede trouw" ?

Hoewel de goede trouw nooit zou zijn aanvaard als algemeen beginsel waarnaar de partijen zich hoeven te gedragen, toch stuurt de doctrine, in een poging zin te geven aan de bepaling van artikel 7, op dat resultaat aan. Enerzijds zou het gaan om een "*general principle on which the convention is based*"⁴, een visie waar men al toe gekomen was bij de eenvormige koopwet⁵.

Anderzijds leidt een interpretatie van het verdrag volgens de goede trouw vaak tot het toepassen van dat beginsel in de relatie tussen de partijen. Zo moet men, bijvoorbeeld, onder *place of business* (art. 24) - volgens een interpretatie te goeder trouw - de *place of business* verstaan waarnaar men *gewoonlijk* de correspondentie stuurt. Indien men zonder enige reden de correspondentie naar een andere dan de gebruikelijke *place of business* van zijn contractspartij stuurt, voldoet men niet aan de vereiste van artikel 24. Het interpreteren volgens de goede trouw leidt in dit geval dus tot het toepassen van het goede trouw-beginsel in de relaties tussen de partijen zelf⁶.

B. GAP-FILLING EN ALGEMENE BEGINSELEN WAAROP HET VERDRAG IS GEBASEERD

Artikel 7 (2) illustreert goed de opvatting van de Conventie over de eenmaking van het recht inzake internationale koop. Bij een probleem zoeken we eerst en vooral een oplossing in de tekst van het verdrag; vinden we die niet, dan beroepen we ons op de beginselen waarop de conventie steunt, om pas in laatste instantie naar het internationaal privaatrecht terug te grijpen.

(4) BONELL, M.J., *Commentary on the international sales law : the 1980 Vienna Sales Convention*, Milano, Giuffrè, 1987, 85 : "Yet, notwithstanding the language used in article 7 (1), the relevance of the principle of good faith is not limited to the interpretation of the convention. There are a number of provisions (...articles 14(2)b, 19121, 27(2), 35 and 44, 38, 45(2), 60(2) and 67, and 74 to 77) which constitutes a particular application of this principle, thus confirming that good faith is also one of the 'general principles' underlying the convention as a whole."; HONNOLD, J., *Uniform Law for International Sales*, Deventer, Kluwer, 1982, 124-125.

(5) Rb. Amsterdam, 20 april 1977, i nzake Bitossi v. Oxyde, SS, 1977, 64; VAN DER VELDEN, F.J.A., *De eenvormige koopwetten van 1964*, Deventer, Kluwer, 1979, 54; DÖLLE, H., "Bemerkungen zu Artikel 17 des Einheitsgesetzes über den Internationalen Kauf beweglicher körperlicher Gegen stände", in *Festschrift für Haus G. Ficker zum 70. Geburtstag am 20. juli 1967*, Frankfurt am Main, Metzner, 1967, 142; WAHL, *Verweisung auf allgemeine Grundsätze des Gesetzes*, in DÖLLE, (en verder...(?!)) 136.

(6) *The U.N. Convention on Contracts for the International Sale of Goods*, PARKER SCHOOL OF FOREIGN AND COMPARATIVE LAW, INTERNATIONAL SALES (ed.), New York, Mathew Bender, 1984, 2-8.

Voor er sprake kan zijn van een leemte in het verdrag, moet dit laatste uiteraard zelf toepasselijk zijn. Enkel een probleem dat door de conventie had geregeld kunnen worden, komt in aanmerking voor een oplossing berustend op artikel 7 (2). We kunnen van deze bepaling maar gebruik maken voorzover het gaat om "the formation of the contract of sale and the rights and obligations of the seller and the buyer arising from such a contract" (artikel 4). Dit zelfde artikel sluit expliciet vragen betreffende de geldigheid van het contract en het effect op het eigendomsrecht op goederen uit. Maar ook andere kwesties zal men nog steeds buiten het verdrag om oplossen, hetzij omdat zij traditioneel van het domein van de koop worden gescheiden, zoals de bekwaamheid en de vertegenwoordigingsbevoegdheid, hetzij omdat specifieke verdragsbepalingen ze uitsluiten (zie bv. artikels 3, 28 en 54). Een leemte bestaat slechts wanneer het gaat om "questions (...) which are not expressly settled in the (Convention)" (artikel 7 (2)). Deze formulering, nl. *expressly settled*, misnoegt nogal wat auteurs⁷ aangezien een verwijzing naar algemene beginselen niet wenselijk is zolang het verdrag zelf - zij het na interpretatie - een uitweg biedt.

Een leemte in het verdrag lost men op volgens "the general principles on which it is based". Deze bepaling doet ons denken aan artikel 38 van het Statuut van het Internationaal Gerechtshof; toch betekent zij iets heel verschillends. Artikel 38 merkt als rechtsbron - naast o.a. internationale verdragen en gewoonterecht - "les principes généraux de droit reconnus par les nations civilisées" aan. Artikel 7 daarentegen beroept zich enkel op de principes die aan de *conventie*⁸ ten gronde liggen. Sommige van die beginsels zijn expliciet vernoemd in het verdrag, zoals de wilsautonomie van de partijen (art. 6), de regel dat kennisgevingen verzonden na het sluiten van de overeenkomst, slechts uit werking hebben vanaf hun verzending (art. 27); het consensualisme (art. 11 en 29 (1)); de verplichting intrest te betalen bij achterstallige betaling (art. 78). Andere principes daarentegen kunnen we afleiden uit meerdere specifieke bepalingen zoals de redelijkheidvereiste⁹ (art. 8(2) en (3); 25; 35(1)b; 60; 72(2); 75; 77; 79(1); 85; 86; 88(2)); de favor contractus (art. 19(2); 25-26; 34; 37; 48; 49; 51(1); 64; 71-72); de plicht om samen te werken met de andere partij zodat deze haar contractuele verplichtingen kan nakomen (art. 32(3);

-

(7) Zie bv. DÖLLE, H., "Bemerkungen zu Artikel 17 des Einheitsgesetzes über den Internationalen Kauf beweglicher körperlicher Gegenstände", *l.c.*, 139-140; BONELL, M.J., *o.c.*, 76.

(8) Voor de beginselen die aan de eenvormige koopwet ten gronde liggen: zie MERTENS-REHBINDER, *Internationales Kaufrecht, Kommentar zu den Einheitlichen Kaufgesetzen*, 142; WAHL, *l.c.*(?), 134; DÖLLE, H., "Bemerkungen zu Artikel 17 des Einheitsgesetzes über den Internationalen Kauf beweglicher körperlicher Gegenstände", *l.c.*, 137 e.v.

(9) Over redelijkheid en goede trouw: zie VAN DER VELDEN, F.J.A., *o.c.*, 54.

48(2), 60(a); 65); de verplichting om de schade uit contractsbreuk zoveel mogelijk te beperken (art. 77; 85-88)¹⁰.

C. HANDELSGEBRUIKEN EN -GEWOONTEN

Om enige kans te maken als uniforme regeling voor de internationale koop, diende de Conventie rekening te houden met de specifieke vereisten van bepaalde sectoren. Een exhaustieve lijst met clausules die naargelang de verhandelde waar of de betrokken regio in het koopcontract geïncorporeerd moeten worden, is uiteraard niet denkbaar.

Een meer gepaste oplossing bestond erin rechtskracht te geven aan handeldgewoonten. Deze zullen, rekening houdend met de bijzondere vereisten van de betrokken handel of regio, specifieke regels toevoegen aan de algemene regeling van het Verdrag. "One of the most important features of the Convention is the legal effect it gives to commercial usages and practices"¹¹. Net als bij artikel 7 moeten we vooral wijzen op het toepassingsgebied van het Verdrag (o.a. artikel 4). Bijgevolg oordeelt niet de conventie maar het door de regels van internationaal privaatrecht aangewezen recht over de geldigheid van de gewoonte; het zal nagaan of de gewoonte niet indruist tegen regels van openbare orde of van dwingend recht. Dezelfde regels(recht(?)) zullen tevens controleren of in geval van aanvaarde gebruiken de partijwil niet door een of ander gebrek is aangetast. Bovendien komt het recht van het *forum* tussen voor problemen van internationale openbare orde; het zal tevens aantonen wie het bewijs van een gewoonte moet leveren en op welke manier.

Hoewel het verdrag een grote rol toebedeelt aan gebruiken, toch definieert het nergens wat we eronder kunnen verstaan. Bij een eerste lezing wel op dat het begrip "gewoonte" verschillende betekenissen heeft: aanvaarde gewoonte, gebruikelijke handelswijzen en normatieve gewoonten.

"The parties are bound by any usage to which they have agreed and by any practices which they have established between themselves" (art. 9(1)). Dat partijen gebonden zijn door gebruiken waarnaar zij in hun overeenkomst hebben verwezen, is eigenlijk niets meer dan een toepassing van het beginsel van wilsautonomie, voorzien in artikel 6. De contractspartijen zijn immers vrij al hun relaties exhaustief in het contract te regelen of te verwijzen naar reeds bestaande regels. Deze laatste putten hun bindende kracht uit de wilsovereenstemming tussen partijen, ongeacht het oorspronkelijk toepassingsgebied of wettelijke afdwingbaarheid van deze zogenaamde gewoonte.

(10) Voor concreet uitgewerkte toepassingen van deze algemene beginselen: zie HONNOLD, J., *o.c.*, 129-133.

(11) HONNOLD, J., *o.c.*, 144.

Het akkoord over de toepasselijkheid van bepaalde gewoontes kan, net zoals onder de eenvormige koopwet, expliciet of impliciet zijn. Voorbeeld van een impliciete verwijzing is wanneer de partijen zich bij de uitvoering van hun verbintenissen gedragen volgens een lokale gewoonte of volgens regels uitgevaardigd door een beroepsorganisatie. Men moet dan rekening houden met "the intent where the other party knew or could not have been unaware what that intent was" (art. 8 (1)) of anders met "the understanding that a reasonable person of the same kind as the other party would have had in the same circumstances" (art. 8 (3)) hierbij voldoende aandacht schenkend aan "all the relevant circumstances of the case including the negotiations, any practices which the parties have established between themselves, usages and any subsequent conduct of the parties" (art. 8 (3)).

Gebruikelijke handelswijzen tussen koper en verkoper creëren bepaalde verwachtingen bij beide partijen en worden, behoudens andersluidend beding, derhalve bindend verklaard. Deze bepaling (artikel 9 (1)) is een bijna letterlijke copie van 1-205 van de *United States Uniform Commercial Code* die deze zogenaamde *courses of dealing* omschrijft als "a sequence of previous conduct between the parties to a particular transaction which is fairly to be regarded as establishing a common basis of understanding for interpreting their expressions and other conduct".

Normatieve gebruiken

"The parties are considered, unless otherwise agreed, to have impliedly made applicable to their contract or its formation a usage of which the parties knew or ought to have known and which in international trade is widely known to, and regularly observed by, parties to contracts of the type involved in the particular trade concerned." Artikel 9 (2) geeft de indruk een verdere uitwerking te zijn van de eerste paragraaf; in werkelijkheid handelt het over een andere categorie, nl. de normatieve gewoonten¹². De bindende kracht ervan steunt niet op de wil van de partijen zoals bij artikel 9 (1). Onder artikel 9 (2) "hebt das Gesetz auf einen hypothetischen Parteiwillen ab, indem er die Parteien an die Bräuche bindet, welche vernünftige Parteien gleicher Art in analoger Situation als anwendbar betrachten würden. Das läuft darauf hinaus, das es für die Anwendung des Brauches *auf das wirkliche Wollen und Wissen der Parteien nicht ankommt*"¹³. Normatieve ge-

(12) Zie ook BERMAN en KAUFMAN, "The Law of International Commercial Transactions", 19 *H.I.L.J.* (1978), 271, die spreken van *behavioral custom* eerder dan van *normative custom*: "what people do rather than what they think they ought to do".

(13) DÖLLE, H., "Bedeutung und Funktion der Bräuche im Einheitsgesetz über den Internationalen Kauf beweglicher Sachen", in *Festschrift für Max Rheinstein*, Tübingen, Mohr, 1969, 448; JOKELA, "The Role of Usages in the Uniform Law on International Sales", in *Scandinavian Studies*, 1966, afl. 10, 83.

woonten hebben geldingskracht op grond van objectief waarneembare criteria voorzien in artikel 9 (2), nl. de vermeende partijwil en de algemene bekendheid in de internationale handel.

Het eerste criterium, nl. 'which the parties knew or ought to have known' interpreteert men in het licht van artikel 8 (2). Die bepaling voorziet dat men het gedrag, c.q. de kennis van een gewoonte, van een verdragspartij moet interpreteren "according to the understanding that a reasonable person of the same kind as the other party would have had in the same circumstances".

De vereiste van algemene bekendheid wordt afgezwakt door de gewoonte slechts te definiëren met betrekking tot een bepaalde handel (vb. de graanhandel). Het volstaat dat de gewoonte algemeen bekend is en in acht genomen wordt door handelaars op die bepaalde markt. Daarbij is irrelevant of die gewoonte ook buiten de graanhandel bekend is.

In tegenstelling tot de eenvormige koopwet vereist het Verdrag dat een gewoonte algemeen bekend is. Onder de eerstgenoemde wet volstond het dat redelijke personen van gelijke hoedanigheid in dezelfde omstandigheden die gewoonte als van toepassing op hun overeenkomst plegen te beschouwen (artikel 9 (2)). Hoewel de nieuwe bepaling de toepassing van lokale gebruiken sterk vermindert, toch spelen zij nog een rol. We denken o.a. aan goederen die niet op internationale beurzen verhandeld worden of wanneer een bepaalde handel steeds de gewoonten van het land van de verkoper toepast¹⁴. BONELL breidt artikel 9 (2) uit tot het geval waarbij een handelaar in dat land reeds verscheidene malen gelijkaardige contracten heeft gesloten. Het lijkt ons meer aangewezen onder het Verdrag, in tegenstelling tot de eenvormige koopwet, dit geval op artikel 9 (1) en niet op artikel 9 (2) te baseren.

(14) BONELL, M.J., o.c., 109